

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
وابستگی‌ها

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۳۷

استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا

● دکتر میترا صمیعی

استادیار گروه، علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی / Samiei.mitra66@gmail.com

چکیده

کتاب استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا با هدف ارتقا و توسعه کتابخانه‌های عمومی ایران به معرفی استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا به‌عنوان الگو و راهنما پرداخته‌است. این کتاب از مجموعه استانداردها و رهنمودهای اداره کل پژوهش و نوآوری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور است. مجموعه استانداردها و رهنمودها با هدف رصد آخرین استانداردها و رهنمودهای بین‌المللی کتابخانه‌ای، قصد دارد به تولید محتوا در حوزه‌های خدمات کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های عمومی بپردازد. کتاب یادشده با ارائه استانداردهای دوازده‌گانه خود همراه با معیارهای کمی و قابل‌سنجش این امکان را به مدیران کتابخانه‌های عمومی کشور می‌دهد که کتابخانه تحت مدیریت خود را با این استانداردهای جهانی بسنجند. از طرف دیگر، با ارائه ۲۰ رهنمود کیفی به ارائه توصیه‌هایی کیفی برای بهبود خدمات کتابخانه‌های عمومی نیز پرداخته‌است. به دلیل توجه بسیار کتابخانه‌های عمومی آن کشور به تنوع فرهنگی و زبانی موجود در آن، می‌تواند الگو و راهنمای خوبی برای کشور ایران با تنوع فرهنگی و زبانی باشد. در نهایت کتاب حاضر چارچوبی را برای ارزیابی خدمات و بهبود مستمر برای خدمات کتابخانه‌های عمومی پیشنهاد می‌کند.

کلیدواژه

کتابخانه‌های عمومی استرالیا، استانداردها، رهنمودها، راهنمای کیفی.

۱. مقدمه

استانداردها و رهنمودها، در واقع، مجموعه‌ای از قوانین و مقررات است که توسط برخی نهادهای ذی‌صلاح جهت استفاده سازمان‌ها و مؤسسات در مقیاس ملی و بین‌المللی وضع و تصویب می‌شود و ممکن است توسط دولت‌ها یا نهادهای علمی،

■ شری، کوئین و ایان مک کالوم. (۱۳۹۴). استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا، ترجمه سعید اسدی، تهران، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، اداره کل پژوهش و نوآوری، ۱۸۲ ص، ۱۱۰۰۰۰ ریال، ۱۵۰۰ نسخه، اعلام وصول (۱۳۹۵۰۸۰۱) شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۶۱۹-۱۷-۳

از جمله برخی انجمن‌های حرفه‌ای، کتابخانه‌ها و مؤسسات حرفه‌ای اجرا شود. استانداردها، اهدافی را برای دستیابی در سطوح کیفی ارائه می‌کنند که هر استاندارد در دو سطح پایه (که برای کتابخانه یک سطح حداقلی برای دستیابی به آن سطح محسوب می‌شود) و عالی (برای ارائه خدمات سطح بالاتر) ارائه می‌شود و رهنمودها بهترین رویه‌ها را مستند می‌کنند و هدف آن‌ها ارائه پیشنهادهای عملیاتی برای بهبود عملکردها در کتابخانه‌ها است.

کتابخانه‌های عمومی یکی از تأثیرگذارترین انواع کتابخانه‌ها است که با سرمایه عمومی برای استفاده عموم ایجاد می‌شود. این نوع از کتابخانه‌ها وظیفه دارند با فراهم‌آوری انواع منابع چاپی، دیداری، شنیداری و الکترونیکی نیازهای اطلاعاتی، علمی، تفریحی و غنی‌سازی اوقات فراغت عموم افراد جامعه را صرف‌نظر از سن، نژاد، جنسیت، مذهب، ملیت، زبان یا موقعیت اجتماعی برآورده سازند. به این ترتیب، مردم برای مشارکت مجدانه در فعالیتهای اقتصادی، دموکراتیک و فرهنگی ترغیب می‌شوند؛ قادر به همکاری در توسعه فرهنگی از طریق برنامه‌های رسمی و غیررسمی می‌گردند و از اوقات فراغت خود بهره بیشتری می‌برند.

کتابخانه‌های عمومی به معنای واقعی کلمه، نخستین بار از اواسط قرن نوزدهم در ایالات متحده آمریکا و انگلستان با انگیزه‌های فرهنگی، آموزشی و به‌زعم برخی اخلاقی برای بهره‌مندی کارگران ایجاد شده‌اند. به نظر کلی، اصطلاح کتابخانه عمومی نخستین بار در شکل لاتین آن، بیلپوتکا پابلیکا، برای تمایز میان کتابخانه‌های جامع دانشگاه‌های آکسفورد و کمبریج با کتابخانه‌های موجود در کالج‌ها و مدارس عالی به‌کاربرده شده‌است، اما در مفهوم امروزی از قرن هفدهم به بعد، به کتابخانه‌های وقف عام اطلاق می‌شده‌است. از دهه ۱۹۳۰، با گرایش روزافزون طبقه متوسط به استفاده از کتابخانه‌ها، این مفهوم به تدریج تغییر یافت و با مفهوم امروزی که موظف است تا امکان دسترسی به کتاب، اطلاعات، دانش

و آثار ذوقی را بدون هیچ‌گونه تبعیض برای کلیه افراد و گروه‌های اجتماعی فراهم آورد، توسعه و گسترش یافت (آشروود، ۱۳۸۵).

با افزایش تعداد کتابخانه‌های عمومی در کشورها، به ارزیابی کیفی و کمی آن‌ها مبتنی بر استانداردهای جهانی توجه شد. براین اساس در کشورهای مختلف جهان، استانداردها و رهنمودهای مناسب به منظور ارزیابی، سنجش و مقایسه کتابخانه‌ها توسط سازمان‌های جهانی استاندارد، انجمن‌های ملی و بین‌المللی حرفه‌ای تدوین شد. در ایران نیز اقداماتی در خصوص تهیه استانداردها برای انواع کتابخانه‌ها (تخصصی، دانشگاهی و عمومی) انجام گرفته است که بسیاری از این استانداردها معیاری برای درجه‌بندی کتابخانه‌هاست. هدف از تدوین استانداردها و رهنمودها در کتابخانه‌های عمومی، کمک به کتابخانه‌های عمومی است تا خدمات جاری خود را ارزیابی کنند؛ هدف‌هایی برای بهبود وضعیت موجود تعیین کنند؛ پیشرفت پیوسته‌ای در ارائه خدمات کتابخانه داشته باشند؛ برای نیازهای آینده برنامه‌ریزی نمایند و چارچوبی را برای ارائه عادلانه خدمات در سراسر کشور فراهم کنند.

انتظار می‌رود که مدیران کتابخانه‌های عمومی از تجربه و تشخیص خود استفاده کنند تا این استانداردها و رهنمودها را همسو با مقتضیات و احتمالات ناشی از شرایط بومی به کار ببرند. کتاب حاضر با هدف حمایت از فعالیت ۱۵۰۰ کتابخانه عمومی استرالیا در فراهم‌سازی اطلاعات، سرگرمی و فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر برای همه شهروندان استرالیایی به صورت یک راهنمای مبتنی بر شواهد برای توسعه خدمات کتابخانه‌های عمومی در استرالیا تدوین شده است. این مدرک از آمارهای مقایسه‌ای سالانه دفتر کتابخانه‌های ملی و ایالتی استرالزی در سطوح ایالتی و سرزمینی به‌عنوان شاهد استفاده می‌کند و براساس دو اثر قدیمی‌تر یعنی استانداردها و رهنمودهایی که از سوی کتابخانه ایالتی نیوساوت ولز و کتابخانه ایالتی کوئینزلند تهیه شده‌اند، بنا شده است. در مجموع ۱۲ استاندارد و ۲۰ رهنمود در این کتاب آمده که در دو جدول در بخش معرفی کتاب آورده شده است.

۱-۱. معرفی کتاب

کتاب استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا که شامل استانداردها و رهنمودهای توصیه‌شده برای کتابخانه‌های عمومی استرالیاست به قلم شری کوئین وایان مک کالوم تدوین شده است. این اثر را سعید اسدی در ۱۸۲ صفحه ترجمه کرده که توسط نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، اداره کل پژوهش و نوآوری در سال ۱۳۹۴ منتشر شده است. کتاب حاضر یکی از کتاب‌های مجموعه استانداردها و رهنمودهاست که مدت‌زمانی است که انتشار کتاب‌هایی در موضوع استاندارد در مجموعه فعالیت‌های اداره کل پژوهش و نوآوری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور قرار گرفته است. مجموعه استانداردها و رهنمودها با هدف رصد آخرین استانداردها

و رهنمودهای بین‌المللی کتابخانه‌ای، قصد دارد به تولید محتوا در این حوزه‌های خدمات کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های عمومی بپردازد. کتاب حاضر ترجمه‌ای از سندی با عنوان است:

Beyond a Quality service: strengthening the social fabric standards and guidelines for Australian public libraries, 2en edition, 2012

کتاب یادشده ابتدا در سال ۲۰۱۱ به بازار آمد، اما ویرایش دوم آن در سال ۲۰۱۲ با تفاوت‌های اندکی چاپ شد که ویرایش اخیر مبنای ترجمه حاضر قرار گرفته است. هزینه‌های انتشار کتاب فراسوی خدمات کیفی: تقویت دستاوردهای اجتماعی، استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا از سوی انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی استرالیا^۳ و کمیته مشورتی کتابخانه‌های عمومی^۴ این انجمن تأمین شده است. نخستین ویرایش از کتاب حاضر چارچوبی برای ارزیابی خدمات و بهبود پیوسته آن و ابزاری عملی برای مقایسه خدمات گوناگون کتابخانه‌ای به شمار می‌رود. هدف از انتشار این منبع، تشویق کتابخانه‌های عمومی به بهبود خدمات و رعایت عدالت در ارائه خدمات به مخاطبان است.

رهنمودها براساس بهترین رویه‌ها و تحقیقات هستند و تا حدود زیادی بر آثار پیشین در این زمینه تأکید دارند که پیش‌از این در ایالت نیوساوت ولز^۵ و کوئینزلند^۶ منشر شده‌اند. طی ماه‌های سپتامبر تا اکتبر ۲۰۱۰ از ذی‌نفعان کتابخانه‌های عمومی استرالیا در خصوص پیش‌نویس استانداردها مشورت‌خواهی به عمل آمد. این سند به آثار جدید منتشرشده در خصوص استانداردها در استرالیا و کشورهای خارجی استناد می‌کند و عمدتاً برپایه فعالیت‌های عملی معاصر در کشور استرالیا بنا نهاده شده است. سند حاضر با واقعیت‌های موجود در فراهم‌سازی خدمات کتابخانه‌های عمومی آن‌گونه که هستند، سروکار دارد، نه با تصور آن‌چه این کتابخانه‌ها می‌توانند باشند. بهبود عملکرد کتابخانه‌ها برپایه فعالیت کتابخانه‌های عمومی در نظر گرفته شده است، نه براساس هدف‌های آرمانی موردنظر آن‌ها.

بخش مقدمه این کتاب اهداف و روش‌شناسی به‌کاررفته را توصیف می‌کند. فصل بعد پیشینه‌ای در خصوص کتابخانه‌های عمومی در استرالیا، بودجه، ساختار اداری و محیطی که این کتابخانه‌ها در آن فعالیت می‌کنند و رویکردهایی که آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند، ارائه می‌کنند. بخش اصلی این سند، یعنی استانداردها و رهنمودها، مجموعه‌ای از اصول و اقدامات صورت گرفته در ارائه خدمات کتابخانه‌ای را نشان می‌دهد و هرچاکه مناسب باشد استانداردهایی (اهدافی برای ارائه خدمات) را بیان می‌کند. در هر فصل به منابع مرتبط مانند استانداردهای تخصصی و آثار کلیدی نیز ارجاع داده شده است.

این فصل از کتاب، تجربه‌ها و قضاوت‌های مدیران بسیاری از کتابخانه‌های عمومی

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
و ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۴۰

را ترسیم می‌کند و بر این نکته تأکید می‌کند که به‌کارگیری این استانداردها و رهنمودها نیازمند آمیخته‌شدن آن‌ها با شرایط کاری محلی هر ناحیه است؛ بنابراین سند حاضر راهبردهایی برای فعالان کتابداری فراهم می‌کند تا خدمات خود را براساس نیازهای جوامع محلی با توجه به عواملی مانند سن، معلولیت‌ها، وضعیت اقتصادی، اجتماعی، تنوع فرهنگی و توانایی مالی مخاطبان تنظیم کنند. رهنمودها شامل موارد زیر است:

رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی در استرالیا

رهنمود ۱	مدیریت و فعالیت‌های کتابخانه	رهنمود ۱۱	بازاریابی و روابط عمومی
رهنمود ۲	کارکنان	رهنمود ۱۲	کتابخانه‌های سیار
رهنمود ۳	ساختمان کتابخانه	رهنمود ۱۳	مجموعه‌های مطالعات محلی
رهنمود ۴	ساعات کار کتابخانه	رهنمود ۱۴	خدمات سوادآموزی
رهنمود ۵	مجموعه منابع کتابخانه	رهنمود ۱۵	خدمات ویژه بومیان استرالیا
رهنمود ۶	فناوری اطلاعات	رهنمود ۱۶	خدمات کتابخانه‌ای برای جوامع دارای تنوع فرهنگی و زبانی
رهنمود ۷	خدمات اطلاعاتی	رهنمود ۱۷	خدمات کتابخانه‌ای برای معلولان
رهنمود ۸	امانت بین کتابخانه‌ای	رهنمود ۱۸	خدمات کتابخانه‌ای برای کودکان و نوجوانان
رهنمود ۹	برنامه‌های کتابخانه عمومی	رهنمود ۱۹	خدمات کتابخانه‌ای برای سالمندان
رهنمود ۱۰	خدمات مشتریان	رهنمود ۲۰	خدمات کتابخانه‌ای در منزل

۱۲ استاندارد که نشان‌دهنده اهداف تعیین‌شده از سوی کمیته مشورتی کتابخانه‌های عمومی هستند نیز در درون رهنمودها ذکر شده‌اند و شامل موارد زیر می‌شوند:

استانداردهای کتابخانه‌های عمومی ۲۰۱۲

استاندارد ۱	هزینه سرانه در سال (بدون در نظر گرفتن منابع کتابخانه‌ای)	استاندارد ۷	سرانه ارقام مجموعه
استاندارد ۲	عضویت به‌عنوان درصدی از جمعیت	استاندارد ۸	سن مجموعه (پنج‌سال اخیر)
استاندارد ۳	سرانه بازدید از کتابخانه در سال	استاندارد ۹	سرانه امانت منابع توسط اعضاء در سال
استاندارد ۴	تعداد کارکنان	استاندارد ۱۰	سرانه گردش مجموعه (امانت هر جلد)
استاندارد ۵	تعداد کارکنان دارای تحصیلات مرتبط	استاندارد ۱۱	ارائه رایانه‌های متصل به اینترنت
استاندارد ۶	هزینه سرانه برای منابع کتابخانه در سال	استاندارد ۱۲	رضایت از خدمات کتابخانه‌ای

با هریک از استانداردها، تعریف‌هایی نیز ارائه شده‌است. این تعریف‌ها آن‌هایی هستند که در گزارش‌های آماری سالانه کمیته مشورتی کتابخانه‌های عمومی استفاده می‌شوند، در غیر این صورت، منبع آن‌ها ذکر شده‌است. عوامل دیگری که

باید در نظر گرفته شوند در بخش یادداشت‌ها آمده‌اند. استانداردها و منابع مرتبط نیز در بخش منابع بیشتر درج شده‌اند. بخش کتاب‌شناسی شامل فهرست برگزیده‌ای از آثار مرتبط است؛ از جمله آثاری که در متن به آن‌ها ارجاع داده شده‌است. فهرست مندرجات و نمایه‌ انتهای کتاب به مرور مطالب موجود در این اثر کمک می‌کنند. فهرست اختصارت، سرنام‌ها و دو واژه‌نامه فارسی‌به‌انگلیسی و انگلیسی‌به‌فارسی برای کمک به خوانندگان این اثر به محتوای اصلی کتاب افزوده شده‌است.

۲-۱. جایگاه اثر در میان آثار مشابه

اثر حاضر برپایه کاری که توسط انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی استرالیا باعنوان فراسوی خدمات کیفی: تقویت دستاوردهای اجتماعی، استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا پایه‌گذاری شد و یک راهنمای مبتنی بر شواهد جهت توسعه خدمات کتابخانه‌های عمومی در استرالیاست. این اثر از آمارهای مقایسه‌ای سالانه دفتر کتابخانه‌های ملی و ایالتی استرالزی باعنوان *Australian public libraries statistical report* و به اطلاعاتی که توسط کمیته مشورتی کتابخانه‌های عمومی درباره کتابخانه‌های عمومی استرالیا گردآوری شده‌است، تکیه دارد.

با جستجوهایی که در اوپک سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران انجام شد، مشخص شد فقط همین کتاب حاضر در این موضوع به زبان فارسی موجود است، ولی به زبان انگلیسی آثار و منابع متعددی ملاحظه می‌شود که به برخی از مهم‌ترین آن آثار که اثر حاضر هم از آن‌ها الهام گرفته‌است، اشاره می‌شود. دو اثر مهم که یکی در ایالت نیوساوت ولز و دیگری در کوئینزلند با عناوین زیر منتشر شده‌اند:

Living learning libraries; standards and guidelines for NSW public libraries,

Prepared by libraries Alive! Pty Ltd for the Library Council of NSW and published by the State Library of NSW: http://www.sl.nsw.gov.au/services/public_libraries/living_learning_libraries/index.Html.

Queensland public library standards and guidelines, published by the state library of Queensland: <http://plconnect.slg.gov>.

کتاب حاضر با هدف ارتقا و توسعه کتابخانه‌های عمومی ایران به معرفی استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا به‌عنوان الگو و راهنما پرداخته‌است. این اثر از مجموعه استانداردها و رهنمودهای اداره کل پژوهش و نوآوری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور است. مجموعه استانداردها و رهنمودها با هدف رصد آخرین استانداردها و رهنمودهای بین‌المللی کتابخانه‌ای، قصد دارد به تولید محتوا در حوزه‌های خدمات کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های عمومی بپردازد. این کتاب با ارائه استانداردهای دوازده‌گانه خود همراه با معیارهای کمی و قابل‌سنجش

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
و ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۴۲

این امکان را به مدیران کتابخانه‌های عمومی کشور می‌دهد که کتابخانه تحت مدیریت خود را با این استانداردهای جهانی بسنجند. از طرف دیگر، به دلیل توجه بسیار کتابخانه‌های عمومی آن کشور به تنوع فرهنگی و زبانی موجود در آن، می‌تواند الگو و راهنمای خوبی برای کشور ایران با تنوع فرهنگی و زبانی باشد. در نهایت کتاب مورد بحث چارچوبی را برای ارزیابی خدمات و بهبود مستمر برای خدمات کتابخانه‌های عمومی پیشنهاد می‌کند.

فصلنامه نقدکتاب

اطلاعات
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۴۳

۳-۱. درباره نویسنده

معمولاً ناشران سعی می‌کنند تا مؤلفان کتاب، حوزه تخصصی و سوابق علمی آنان را در کتاب معرفی کنند. این کار با از طریق چاپ مشخصات مؤلف بر روی جلد کتاب صورت می‌گیرد یا در صفحه‌های آغازین کتاب ذکر می‌شود. در کتاب حاضر فقط در بخش قدرانی اشاره‌ای به گروه ارجاع پروژه شده است که این گروه موظف بودند یادداشت‌ها و راهنمایی‌هایی را برای شری کوئین و ایان مک کالوم به‌عنوان مسئول تدوین این استانداردها و رهنمودها برای کتابخانه‌های عمومی فراهم کنند. با جستجو در فهرست کتابخانه‌ها و موتورهای جستجوی اینترنتی فهرستی از کتاب‌ها و حیطه کاری مؤلفان مشخص شد. جستجو نشان می‌دهد که تخصص نویسندگان کتاب نام‌برده، بیشتر در حوزه سامانه‌های اطلاعاتی، محیط‌های الکترونیکی، فناوری‌های نوین اطلاعاتی و استانداردها در کتابخانه‌های عمومی است و کتاب در حال نقد یکی از چند اثر مشترکی است که با هم تدوین کرده‌اند. مک کالوم از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۹ سردبیر مجله کتابخانه استرالیایی بود. این دو نویسنده آثار بسیاری به صورت مشترک با یکدیگر تدوین کرده‌اند که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

شری کوئین و مک کالوم. (۲۰۰۴)، «یافت اطلاعات بر روی اینترنت: نقد و بررسی دو کتاب»، نشریه *Online Currents*، دوره ۱۹، ش ۱: ۲۲-۲۴.

شری کوئین و مک کالوم. (۲۰۰۴)، «ارزش‌گذاری کتابخانه‌ها»، *Australian Library Journal*، دوره ۵۳، ش ۱: ۵۵-۵۹.

شری کوئین و مک کالوم. (۱۹۸۴)، «بهبود مستمر: استانداردها و رهنمودهای ملی برای کتابخانه‌های عمومی استرالیا»، *APLIS, Australasian Public Libraries and Information Services*، دوره ۲۴، ش ۳: ۱۰۱-۱۰۶.

شری کوئین، مک کالوم و دیگران. (۱۹۸۴)، راهنمای پایگاه اطلاعاتی استرالیا، انجمن توسعه پایگاه‌های اطلاعاتی استرالیا.

مترجم کتاب حاضر سعید اسدی، فارغ‌التحصیل مقطع دکتری فناوری اطلاعات از دانشگاه کوئینزلند استرالیا است. وی تحصیلات کارشناسی و کارشناسی ارشد خود را در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی به ترتیب از دانشگاه‌های علوم پزشکی کرمان و ایران دریافت کرد و با پذیرش در آزمون دکتری اعزام به خارج وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اطلاعات، تحصیلات

عالی خود را در کشور استرالیا به پایان رساند. وی هم‌اکنون عضو هیئت‌علمی دانشگاه شاهد است. ایشان سابقه تدریس درس‌های تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی و نیز درس‌های رایانه و بانک‌های اطلاعاتی را دارد. وی سال‌ها به‌عنوان کتابدار و مدیر در کتابخانه عمومی خاوران مشغول به کار بوده‌است. حوزه پژوهشی موردعلاقه ایشان، جست‌وجوی اطلاعات در وب و پایگاه‌های اطلاعاتی است. طی جست‌جویی که انجام شد، سعید اسدی در حوزه استانداردسازی، سابقه کار پژوهشی ندارند. از دیگر آثار مترجم می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

اسدی، سعید. (۱۳۹۳)، طراحی و مدیریت وب‌سایت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، تهران، سمت.

اسدی، سعید. (۱۳۹۳)، سنجش و مصورسازی پراکندگی جغرافیایی ثروت علمی: مفاهیم و کاربردها، تهران، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران.

اسدی، سعید، حمیدرضا جمالی مهمویی و شهرام صدقی. (۱۳۹۱)، سنجش اثر پژوهش در علوم پزشکی: الگوها و روش‌ها، تهران، فرهنگستان علوم پزشکی.

۲. نقاط قوت

مطالعه کتاب حاضر، نشانگر این است که این اثر مبتنی بر شواهد است و به امکان‌سنجی استانداردها و رهنمودهای ملی برای کتابخانه‌های عمومی پرداخته‌است. در کتاب مذکور از آمارهای مقایسه‌ای سالانه دفتر کتابخانه‌های ملی و ایالتی استرالزی در سطح ایالتی و سرزمینی به‌عنوان شاهد استفاده شده و براساس دو اثر قدیمی‌تر، یعنی استانداردها و رهنمودهایی که از سوی کتابخانه ایالتی نیوساوت ولز و کتابخانه ایالتی کوئینزلند تهیه شده‌اند، بنا شده‌است. این کتاب در فراگیر بودن محتوای آن و اثبات این مسئله که روش مبتنی بر شواهد می‌تواند به‌عنوان یکی از روش‌های استخراج استانداردها و رهنمودها قابل‌تعمیم بر همه ایالت‌ها و سرزمین‌های استرالیا باشد، موفق بوده‌است. با این حال، کاستی‌های محتوایی در کتاب مشاهده می‌شود.

استانداردها و رهنمودهای معرفی‌شده در کتاب استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا می‌تواند به مدیران کتابخانه‌های عمومی کمک کند تا از این استانداردها و رهنمودها همراه با اطلاعات مفصل‌تر استانی و محلی استفاده کنند و نیز انتظار می‌رود که استانداردهای حاضر با در نظر گرفتن چالش‌ها و فرصت‌های محلی هر کتابخانه به کار روند. در کتاب حاضر حمایت از فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی در فراهم‌سازی اطلاعات، سرگرمی و فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر برای همه شهروندان در نظر گرفته شده‌است؛ زیرا مطالعه و یادگیری از مهارت‌های اساسی و لازم برای مشارکت‌های اجتماعی افراد در جامعه است.

به‌دلیل توجه بسیار کتابخانه‌های عمومی کشور استرالیا به تنوع فرهنگی و زبانی موجود در آن، استانداردها و رهنمودهای کتاب موردبحث می‌تواند الگو و راهنمای خوبی برای کشور ایران با تنوع فرهنگی و زبانی باشد. این کتاب، چارچوبی را برای ارزیابی خدمات

و بهبود مستمر برای خدمات کتابخانه‌های عمومی پیشنهاد می‌کند و ابزاری عملی برای مقایسه خدمات گوناگون کتابخانه‌ای به‌شمار می‌رود. کتاب یادشده می‌تواند کتابخانه‌های عمومی ایران را به بهبود خدمات و رعایت عدالت در ارائه خدمات به مخاطبان تشویق کند. از طرف دیگر، استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی که در کتاب حاضر معرفی شده‌است، می‌تواند به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، سازمان فرهنگی و هنری شهرداری و سایر نهادهای ذی‌نفع، یاری رساند که اول وضعیت کنونی کتابخانه‌های عمومی زیر نظر خود را ارزیابی کنند؛ دوم، اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدتی برای بهبود وضعیت موجود خود تعیین نمایند؛ سوم، بهبود پیوسته‌ای را در ارائه خدمات کتابخانه‌ای خود داشته باشند؛ چهارم، برای نیازهای آینده کتابخانه‌های عمومی ایران برنامه‌ریزی کنند و پنجم، چارچوبی را جهت ارائه خدمات عادلانه برای عموم مردم در سراسر کشور فراهم نمایند.

در متن کتاب حاضر، به استانداردهای مرتبط، گزارش‌ها، مطالعات موردی و سایر مواردی که بهترین رویه‌های ارائه خدمات را حمایت می‌کنند، ارجاع داده شده‌است. انتظار می‌رود که مدیران کتابخانه‌های عمومی وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران، از تجربه و تشخیص خود استفاده کنند و این استانداردها و رهنمودهای ارائه‌شده در کتاب یادشده را همسو با مقتضیات و احتمالات ناشی از شرایط بومی کشور به‌کار ببرند. از آن‌جاکه برای همه خدمات و برنامه‌های کتابخانه‌ای امکان در نظر گرفتن استانداردهای کمی وجود ندارد، در این کتاب ۱۲ استاندارد معرفی شده‌است. بخش بیشتری از کتاب به ارائه توصیه‌هایی کیفی برای بهبود خدمات کتابخانه‌های عمومی اختصاص یافته که رهنمودهای اختصاصی در قالب ۲۰ فصل مختلف ارائه شده‌است و مواردی مانند مدیریت کتابخانه، مجموعه‌سازی، برنامه‌ها و خدمات خاص کتابخانه‌ها را در برمی‌گیرد. استانداردهای معرفی‌شده در کتاب حاضر حاوی معیارهای کمی و قابل‌سنجش است که براساس هدف پایه و عالی ارائه شده‌است. در هدف پایه، استاندارد لازم برای هر کتابخانه ارائه شده‌است که هر کتابخانه باید دست‌کم این سطح را تضمین و تأمین کند. در مقابل، استاندارد عالی به‌عنوان یک سطح توسعه‌ای در نظر گرفته می‌شود و کتابخانه‌های عمومی باید در برنامه‌ریزی خود به‌گونه‌ای عمل کنند که در آینده به این سطح از خدمات دست یابند.

ترجمه متن کتاب بسیار سلیس و روان است و این به‌دلیل از تبحر و تخصص مترجم کتاب است. بسیاری از واژه‌های انگلیسی مبهم و مصطلح در کشور استرالیا در متن دیده می‌شود که خوشبختانه مترجم برای درک صحیح و شفاف خواننده از این اصطلاحات، توضیحی در پانویس به‌عنوان یادداشت مترجم آورده‌است؛ نظیر (صفحه ۱۲۵، «روز آنزاک» و صفحه ۱۲۸، «کوچندگان خاکستری» و...). در انتهای هر رهنمود، منابعی برای مطالعه بیشتر خوانندگان ذکر شده‌است.

فصلنامه نقدکتاب

اطلاعات
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۴۵

۳. نقاط ضعف و پیشنهادها

همان‌گونه که در صفحه ۲۸ کتاب استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا بیان شده، این استانداردها می‌تواند برای کشورهایی که فاقد استانداردهای بومی و ملی هستند، سودمند باشد و هدف از تولید این کتاب این است که همراه با دیگر استانداردها و رهنمودها، متناسب با نیازها و شرایط بومی آن‌ها، به کار گرفته شوند، اما هر استاندارد و رهنمود لزوماً بهترین خدمات را برای کلیه کتابخانه‌های عمومی دنیا فراهم نمی‌کند و کشورهای مختلف جهان دارای نیازها و شرایط بسیار متفاوت از یکدیگر هستند. از این‌رو، ممکن است برخی استانداردها برای گروهی از استفاده‌کنندگان سودمند تلقی شود، ولی در محیط اطلاعاتی دیگری، مناسب نباشد؛ یا در کتابخانه‌ای، معتبر و در کتابخانه دیگری کم‌اعتبار ارزیابی شود؛ لذا کتاب حاضر نمی‌تواند برای کتابخانه‌های عمومی کشور ایران خیلی مفید باشد. نظیر رهنمود شماره ۱۵، صفحه ۱۳۱ با عنوان «خدمات ویژه بومیان استرالیا» که خاص کشور استرالیاست و اصلاً در ایران کاربرد ندارد. پیشنهاد می‌شود اداره کل پژوهش و نوآوری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور بیشتر بر ترجمه استانداردهایی تمرکز کند که جامعیت دارد و متعلق به کشور و منطقه خاصی نیستند. همچنین پیشنهاد می‌شود که برای بومی‌سازی استانداردهای کتابخانه‌های عمومی حداقل متون ترجمه‌شده با نمونه‌ها و مثال‌هایی از تطبیق آن استانداردها و رهنمودها در ایران، تدوین شود و گرنه صرف ترجمه محض یک استاندارد یا رهنمود بدون رویکرد بومی‌سازی و مطابقت آن با شرایط و مقتضیات کشور ایران، هیچ فایده‌ای برای کتابخانه‌های عمومی کشور ندارد. همچنین پیشنهاد می‌شود، همان‌طور که در کتاب حاضر هم اشاره شده بود که تدوین این استانداردها و رهنمودها توسط انجمن کتابداری کشور استرالیا انجام گرفته‌است، در آینده، تدوین استانداردهای کتابخانه‌ای حتماً با مشارکت انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران انجام شود و تدوین استانداردها مبتنی بر شواهد و پیمایش در کتابخانه‌های عمومی ایران صورت گیرد. از طرف دیگر، به دلیل تنوع زیاد معیارهای اجتماعی و جغرافیایی از یک استان به استان دیگر و نیز در هر کشور، بسیار دشوار است که داده‌های ارائه‌شده در کتاب مورد بحث را بتوان برای مقایسه خدمات کتابخانه‌ها با یکدیگر به کار برد. این شرایط منجر به ایجاد تقاضاها و نیازهای مختلفی می‌شود که نوع و محدوده خدمات قابل ارائه در کتابخانه‌های عمومی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به دلیل تنوع شیوه‌های خدمات اطلاع‌رسانی مورد استفاده برای ارائه خدمات کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های عمومی که در کتاب حاضر نیز به آن اشاره شده، متأسفانه کاربردی بودن و عملیاتی شدن آن توسط مترجم بررسی نشده‌است. نظیر رهنمود ۲۰ «خدمات کتابخانه‌ای در منزل» و رهنمود ۱۹ «خدمات کتابخانه‌ای به سالمندان» که هیچ‌کدام از این نیازها و تقاضاها در کتابخانه‌های عمومی کشور اجرایی نشده‌است. پیشنهاد می‌شود در کنار خدمات متنوع کتابخانه‌ای معرفی شده در کتاب، توضیحی در پانویس مبنی بر کاربردی و عملی بودن این خدمت در ایران آورده شود.

استفاده از تصاویر رنگی و مناسب در کتاب، می‌تواند در فهم، درک و تصور ذهنی

مطالب به خوانندگان کمک کند. متأسفانه کتاب استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا فاقد تصویر است. همچنین معادل دقیق فارسی برخی از اسامی خاص و اصطلاحات ذکر نشده است. نظیر صفحه ۹۲، «ایمیل» که بهتر است فارسی آن «رایانامه» استفاده شود؛ صفحه ۹۲ و در اکثر صفحه‌های کتاب واژه آنلاین به کار رفته که بهتر است از «برخط» استفاده شود؛ در صفحه ۹۳، واژه‌های «دانلود»، «فیدهای RSS» آمده که بهتر است معادل فارسی آن‌ها (مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی) استفاده شود. اصطلاحاتی به صورت انگلیسی در متن ذکر شده است (نظیر CD و DVD در صفحه ۳۸؛ RSS در صفحه ۹۳ و ۱۱۱؛ وبگاه Australian Libraries Gateway Websites در صفحه ۳۹؛ Libraries Australia در صفحه ۴۱ و...) که بهتر بود معادل فارسی آن‌ها در متن و معادل لاتین در پانویس ذکر می‌شد.

فصلنامه نقدکتاب

اطلاعات
و ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۴۷

در صفحه ۹۳ که به کنسرسیوم وب (دبلیو. تری. سی) اشاره شده است. پیشنهاد می‌شود آدرس اینترنتی آن در پانویس و توضیحی درباره آن آورده شود. در صفحه ۱۲۸ اصطلاحی به عنوان «انگلیسی به عنوان زبان دوم (ESL)» آمده و در چندجا تکرار شده که بهتر است معادل انگلیسی آن در پانویس آورده شود. به جای واژه «پیوسته» که در جای جای کتاب مشاهده می‌شود، بهتر است از واژه «برخط» (مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی) استفاده شود.

۴. نتیجه‌گیری

کتابخانه‌های عمومی یکی از تأثیرگذارترین انواع کتابخانه‌ها است که با سرمایه عمومی برای استفاده عموم ایجاد می‌شود. با افزایش تعداد کتابخانه‌های عمومی در کشورها، به ارزیابی کیفی و کمی آن‌ها مبتنی بر استانداردهای جهانی توجه روزافزون شد؛ از این رو، در کشورهای مختلف جهان، استانداردها و رهنمودهای مناسب به منظور ارزیابی، سنجش و مقایسه کتابخانه‌ها توسط سازمان‌های جهانی استاندارد، انجمن‌های ملی و بین‌المللی حرفه‌ای تدوین شد. هدف از تدوین استانداردها و رهنمودها در کتابخانه‌های عمومی، کمک به کتابخانه‌های عمومی است تا خدمات جاری خود را ارزیابی کنند؛ هدف‌هایی برای بهبود وضعیت موجود تعیین نمایند؛ بهبود پیوسته‌ای در ارائه خدمات کتابخانه داشته باشند؛ برای نیازهای آینده برنامه‌ریزی کنند و چارچوبی مناسب برای ارائه عادلانه خدمات در سراسر کشور فراهم آورند. کتاب موردنقد با هدف ارتقا و توسعه کتابخانه‌های عمومی ایران به معرفی استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا به عنوان الگو و راهنما پرداخته است. این کتاب از مجموعه استانداردها و رهنمودهای اداره کل پژوهش و نوآوری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور است. مجموعه استانداردها و رهنمودها با هدف رصد آخرین استانداردها و رهنمودهای بین‌المللی کتابخانه‌ای، قصد دارد به تولید محتوا در حوزه‌های خدمات کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های عمومی بپردازد. این کتاب با ارائه استانداردهای

دوازده‌گانه خود همراه با معیارهای کمی و قابل‌سنجش و نیز ارائه ۲۰ رهنمود کیفی، این امکان را به مدیران کتابخانه‌های عمومی کشور می‌دهد که کتابخانه تحت مدیریت خود را با این استانداردهای جهانی مقایسه کنند و بسنجند. استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا را نمی‌توان برای همه کشورها، بدون در نظر گرفتن نیازها و شرایط آن کشورها مناسب دانست. تنها در صورتی این استانداردها و رهنمودها در کشور ایران قابل‌اجرا هستند که تحت‌تأثیر شرایط محلی قرار گیرند و این مستلزم بومی‌سازی این استانداردها و رهنمودها با توجه به شرایط بومی کشور ایران است. بدیهی است در صورت رفع اشکالات مطرح‌شده و بومی‌سازی استانداردها و رهنمودهای کتابخانه‌های عمومی با توجه به شرایط اقلیمی و محلی استان‌های ایران در ویرایش بعدی، می‌توان با اطمینان بیشتری مطالعه این کتاب را به خوانندگان به‌ویژه مدیران و برنامه‌ریزان کتابخانه‌های عمومی کشور پیشنهاد کرد.

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
و ارتباطاتسال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۴۸

پی‌نوشت

1. Kelly
2. Bibliotheca Publica
3. ALIA
4. PLAC

۵. کتاب *Living learning libraries*۶. کتاب *Queensland public library standards and guidelines*

منابع

- آشروود، باب. (۱۳۸۵)، کتابخانه‌های عمومی، ترجمه نصرالله عابد، در دایرة‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، ج ۲، قابل‌بازیابی در: <http://portal.nlai.ir>
- صمیعی، میترا. (۱۳۸۱)، استانداردها در دایرة‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، ج ۱، قابل‌بازیابی در: <http://portal.nlai.ir>
- _____ (۱۳۹۵)، استانداردهای ذخیره و حفاظت در کتابخانه‌های دیجیتال، تهران، نشر کتابدار.

Guidelines, standards and outcome measures for Australian public libraries.

(2016), Deakin, ACT: Australian Library and Information Association.

Available for: <https://www.alia.org.au>